

KOKIĄ REIKŠMĘ PAGRINDINĖS TEISĖS TURI ES GYVENTOJAMS?

SANTRAUKA

PAGRINDINIŲ TEISIŲ TYRIMAS

2

Ką žmonės galvoja ir žino apie žmogaus teises

6

Nuomonės apie demokratinės visuomenės veikimą ir politinį dalyvavimą

12

Geras administravimas ir korupcija valstybės tarnyboje

© Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2021

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Norėdami panaudoti arba atgaminti nuotraukas arba kitą medžiagą, kuri nėra apsaugota Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros autorių teisėmis, privalote gauti autorių teisių turėtojų tiesioginį leidimą.

Nei Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, nei bet kuris Agentūros vardu veikiantis asmuo neatsako už tai, kaip gali būti panaudota šiame leidinyje pateikta informacija.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-100-0	doi:10.2811/65600	TK-01-20-642-LT-C
PDF	ISBN 978-92-9461-099-7	doi:10.2811/185916	TK-01-20-642-LT-N

Nuotraukų šaltiniai:

Viršelis: © iStock/filadendron

5 puslapis: © FRA

6 puslapis: © iStock/Vladimir Vladimirov

10 puslapis: © iStock/miodrag ignjatovic

11 puslapis: (kairėje) © iStock/Chris Ryan; (dešinėje) © iStock/Zolnierenek

12 puslapis: © iStock/notwaew

13 puslapis: (kairėje) © iStock/Martinbowra; (dešinėje) © iStock/urbazon

16 puslapis: © iStock/mediaphotos

Europos Sąjunga (ES) grindžiama demokratijos vertybėmis, teisinės valstybės principais ir pagarba žmogaus teisėms. Vis dėlto žmonių kasdieniame gyvenime šios vertybės ir ES ir valstybių narių lygmeniu vykstančios diskusijos apie pagrindines teises gali atrodyti tolimos.

Atsižvelgdama į tai, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) aiškino, kaip iš tikrųjų žmonės supranta savo pagrindines teises, ką apie jas žino ir kokia yra jų patirtis šioje srityje. Gauti duomenys atskleidžia išsamią ir palyginamą informaciją šiais aspektais.

Šioje santraukoje pateikiamos pagrindinės FRA tyrimo išvagos. Jomis visų pirma siekiama pateikti ES institucijoms, valstybių narių vyriausybėms ir

institucijoms, taip pat žmogaus teisių gynėjams ir pilietinės visuomenės organizacijoms žmonių nuomone ir patirtimi pagrįstą informaciją apie pagrindinių teisių padėtį ES visuomenėje.

Išvagos yra itin svarbi informacija tiems, kurie tiki, kad principu „iš apačios į viršų“ grindžiama politika turėtų būti formuojama remiantis faktais. Dirbantieji žmogaus teisių srityje gali naudotis duomenimis, siekdami pagrįsti savo formuluojamas prielaidas apie tai, ką visuomenė galvoja ir kokia yra jos patirtis, arba keldami toms prielaidoms prieštaraujančius klausimus.

Tyrimo rezultatais taip pat gali būti grindžiami veiksmai pagrindinių teisių srityje ir galiausiai jomis gali būti remiamasi siekiant daryti teigiamą poveikį įgyvendinant teises praktikoje.

Pastabos dėl terminų

„Pagrindinės teisės“ – taip vidiniame ES kontekste vadinamos „žmogaus teisės“. Vykdam tyrimą tam tikruose klausimuose buvo vartojama sąvoka „žmogaus teisės“, nes klausimyno respondentai lengviau suprato šį terminą. Šioje santraukoje šie du terminai vartojami kaip sinonimai.

Pagrindinių teisių tyrimas: pagrindiniai faktai

Vykdam pagrindinių teisių tyrimą duomenys rinkti 29 šalyse – 27 ES valstybėse narėse, Jungtinėje Karalystėje (duomenų rinkimo metu buvo ES valstybė narė) ir Šiaurės Makedonijoje (vienintelė ES nepriklausanti šalis, kuri rengiant tyrimą buvo FRA šalis stebėtoja).

Bendrai atliekant tyrimą duomenys surinkti iš 34 948 respondentų. Kiekvienoje šalyje tyrime dalyvavo reprezentatyvioji respondentų imtis – nuo maždaug 1 000 žmonių daugelyje šalių iki maždaug 3 000 žmonių Prancūzijoje ir Vokietijoje.

Austrijoje, Danijoje, Estijoje, Jungtinėje Karalystėje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje pagrindinių teisių tyrimas buvo vykdomas internetu. Kitose šalyse respondentai buvo apklausti gyvai. Apklausa vyko 2019 m. sausio–spalio mėn.

Rezultatai yra reprezentatyvūs ES ir kiekvienos šalies lygmeniu 16 metų arba vyresnių asmenų, kurių įprastinė gyvenamoji vieta yra toje šalyje, kur jie buvo apklausti, grupėje.

KĄ ŽMONĖS GALVOJA IR ŽINO APIE ŽMOGAUS TEISES

Daugelis mano, kad žmogaus teisės yra svarbios norint sukurti teisingesnę visuomenę, tačiau mažiau tikėtina, kad socialiniu požiūriu nepalankioje padėtyje esantys asmenys jaus, jog žmogaus teisės jiems naudingos.

FRA NUOMONĖ Nr. 1

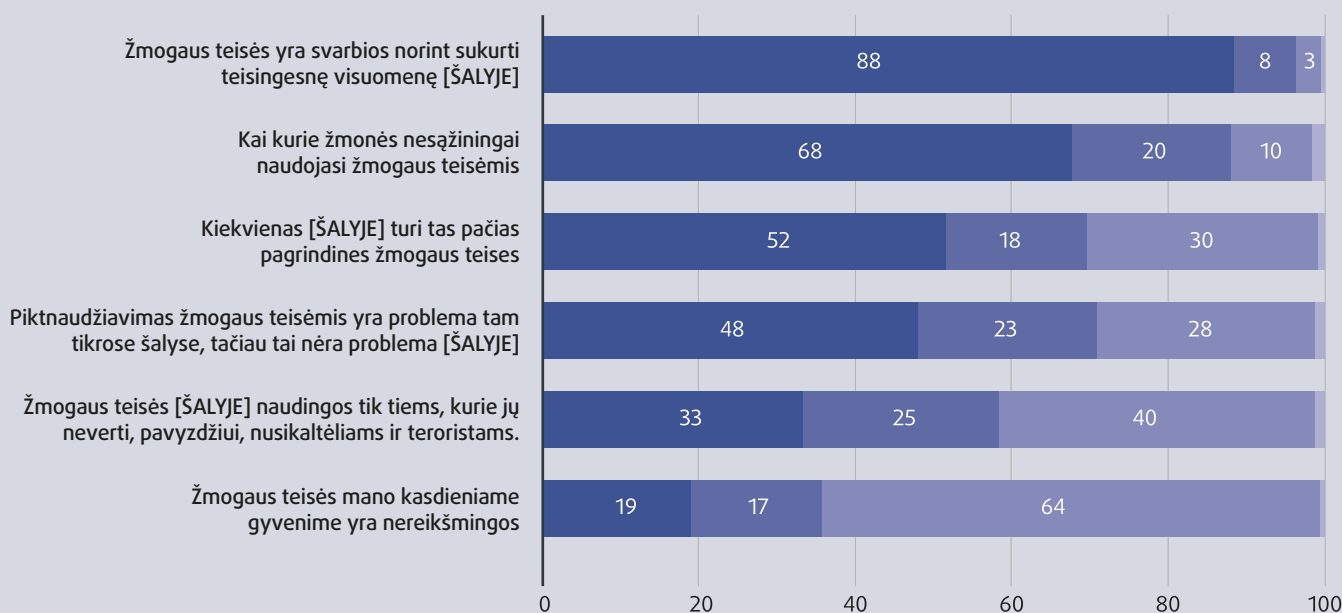
ES ir valstybės narės turėtų imtis tikslinių priemonių, siekiant užtikrinti, kad sunkiausiai pragyvenantys asmenys, kurie gali dažniau galvoti, jog ne kiekvienas turi tas pačias žmogaus teises, būtų iš tikrųjų informuoti apie savo teises ir jų užtikrinimo būdus. Jos taip pat turėtų imtis veiksmų, kad padėtų didinti mažiau išsilavinusių žmonių informuotumą teisių klausimu. Tokias priemones nacionaliniu lygmeniu įgyvendinančios ES valstybės narės turėtų apsisvarstyti galimybę pasinaudoti esamais ES finansavimo mechanizmais ir įtraukti atitinkamus nacionalinius subjektus, visų pirma nacionalines žmogaus teisių institucijas, lygybės įstaigas ir priežiūros institucijas.

Įgyvendinant tokias priemones turėtų būti, be kita ko, dedamos pastangos informuoti apie žmonių turimas pagrindines teises, jas skatinti ir užtikrinti galimybę jomis pasinaudoti. Valstybės narės galėtų išnaudoti įvairius forumus ir kanalus veiksmingai komunikacijai apie teises, dėmesį sutelkiant į konkrečias socialines grupes ir pasinaudojant ne tik įprasta žiniasklaida, bet ir socialiniais tinklais, glaudžiai bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis.

- ★ Beveik 9 iš 10 ES gyventojų (88 proc.) mano, kad žmogaus teisės yra svarbios norint sukurti teisingesnę visuomenę jų šalyje. Šios nuomonės besilaikančių asmenų dalis mažiausia Vengrijoje – 76 proc., o didžiausia Maltoje – 96 proc. Be to, beveik du trečdaliai (64 proc.) nepritaria teiginiui „žmogaus teisės mano kasdieniame gyvenime yra nereikšmingos“. Tai rodo, kad daugelis ES gyventojų tiki, jog žmogaus teisės gali būti naudingas ir reikšmingas veiksnys jų gyvenime.
- ★ Taip pat beveik 7 iš 10 europiečių (68 proc.) mano, kad kai kurie žmonės nesąžiningai naudojami žmogaus teisėmis. Trečdalis (33 proc.) pritaria teiginiui „žmogaus teisės naudingos tik tiems, kurie jų neverti, pavyzdžiui, nusikaltėliams ir teroristams“.
- ★ Rezultatai rodo, kad žmonių pajamos ir išsilavinimo lygis yra susiję su jų nuomone apie žmogaus teises. Žmonės, nurodantys, kad jie sunkiai pragyvena iš namų ūkio pajamų (t. y. kyla sunkumų sumokėti už jiems reikalingus dalykus), ir tie, kurių įgytas išsilavinimas yra ne aukštesnis nei pagrindinis išsilavinimas, rečiau manys, kad kiekvienas jų šalies gyventojas turi tas pačias žmogaus teises. Jie taip pat mano, kad kai kurie žmonės nesąžiningai naudojami žmogaus teisėmis.
- ★ Pavyzdžiui, 44 proc. tų, kurie sunkiai pragyvena, pritaria teiginiui, kad „žmogaus teisės naudingos tik tiems, kurie jų neverti, pavyzdžiui, nusikaltėliams ir teroristams“. Palyginimui: taip mano 27 proc. iš tų, kurie labai lengvai pragyvena iš dabartinių savo pajamų. Be to, šiam teiginiui pritaria 38 proc. vyresnio amžiaus žmonių – vyresnių nei 65 metų amžiaus, palyginti su 27 proc. 16–29 amžiaus žmonių grupėje. Teiginiui pritaria 43 proc. žmonių, kurie užsiimdami įprasta veikla kenčia dėl itin didelių ilgalaikių apribojimų, pavyzdžiui, neįgalieji arba turintys ilgalaikių sveikatos problemų, palyginti su 32 proc. kurie nesusiduria su jokiais apribojimais.

- ★ 11 iš 27 ES valstybių narių ne mažiau kaip 50 proc. respondentų sutinka arba visiškai sutinka su tuo, kad jų šalyje piktnaudžiavimas žmogaus teisėmis iš esmės nėra problema, o tai yra kažkas, kas vyksta „kažkur kitur“.
- ★ Rezultatų analizė pagal socialines ir demografines ypatybes rodo, kad „sunkiai“ arba „labai sunkiai“ pragyvenantys žmonės rečiau pritaro (arba visiškai pritaro), kad piktnaudžiavimas žmogaus teisėmis iš esmės nėra problema jų šalyje: taip mano 43 proc., palyginti su 54 proc. žmonių, kurie pragyvena „lengvai“ arba „labai lengvai“. Taip pat vyrai yra dažniau linkę laikytis tokios nuomonės (52 proc.) nei moterys (44 proc.).

1 PAV. NUOMONĖS ATITINKAMAIŠ ŽMOGAUS TEISIŲ ASPEKTAIS (EU-27, PROC.)

Pastaba.

Iš visų respondentų EU-27 (n = 32,537); svertiniai rezultatai.

- Visiškai pritariu arba esu linkęs pritari
- Nei sutinku, nei nesutinku
- Visiškai nepritariu arba esu linkęs nepritari
- Nežinau arba nenoriu atskleisti savo nuomonės

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

„Apskritai Estija yra šalis, kur žmogaus teisės gerbiamos, tačiau manau, kad problema ta, jog sunkumų kyla mažas pajamas gaunantiems žmonėms (pensininkai, neįgalieji).“

(16–29 metų amžiaus grupės tyrimo respondentas, Estija)

Pagal naują 2019–2024 m. ES strateginę darbotvarkę¹ teisingos ir socialios Europos sukūrimas įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį², kartu vykdant „teisingą pertvarką“, siekiant ekologiškos ir tvarios ateities³, yra pagrindinis ES prioritetas. Atsižvelgiant į šiuos įsipareigojimus, nedarbas ir gyvenimas skurde bei socialinėje atskirtyje trukdo visapusiškai naudotis teisėmis.

¹ Europos Vadovų Taryba (2019 m.), **Nauja 2019–2024 m. strateginė darbotvarkė**.

² Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba, Europos Komisija, **Tarpinstitucinė deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramščio**, Briuselis, 2017 m. gruodžio 13 d. OL C 428. **Europos socialinių teisių ramstis** apima 20 principų, pagal kuriuos ES piliečiams suteikiamos naujos ir veiksmingesnės teisės. Jis suskirstytas į tris pagrindines sritis: lygios galimybės ir prieiga prie darbo rinkos; sąžiningos darbo sąlygos; socialinė apsauga ir įtrauktis (3 principu dėl lygių galimybių nurodyta, kad kiekvienas turi teisę į vienodą požiūrį ir lygias galimybes užimtumo, socialinės apsaugos, švietimo srityse ir galimybę gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas).

³ Žr. Europos Komisija (2020 m.), **Teisingos pertvarkos mechanizmo įgyvendinimas, siekiant solidarumu ir teisingumu pagrįstos ekologiškos pertvarkos**.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija tiesiogiai susijusi su ES teisės įgyvendinimu ir kai kurias Chartijoje nustatytas teises bus sunku įgyvendinti labiausiai socialiniu ir ekonominiu požiūriu atskirtose ES grupėse; tą rodo atsakymai į tam tikrus tyrimo klausimus. Tai taikoma tam tikroms Chartijos teisėms. Tokios teisės apima, be kita ko, žmogaus orumą (1 straipsnis), laisvę pasirinkti profesiją ir teisę dirbti (15 straipsnis), moterų ir vyrų lygybę (23 straipsnis), diskriminacijos uždraudimą (21 straipsnis), socialinę apsaugą ir socialinę paramą (34 straipsnis), sveikatos apsaugą (35 straipsnis) ir judėjimo ir apsigyvenimo laisvę (45 straipsnis).

Remiantis tyrimo rezultatais tai taip pat taikoma teisei kreiptis į teismą (Chartijos 47 straipsnis). Teisei kreiptis į teismą pavojus kyla tada, kai žmonės – visų pirma marginalizuotų grupių nariai, pavyzdžiui, tie, kurie finansiniu požiūriu negali pragyventi, – sistemos stabdžius ir atsvarą suvokia kaip „svetimus“ jų kasdieniam gyvenimui, o tokią padėtį dar labiau apsunkina žinių apie teises ir galimybes jomis pasinaudoti trūkumas.

Apie Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją žinoma mažiau nei apie kitus tarptautinius žmogaus teisių dokumentus ir žinojimo lygis priklauso nuo žmonių išsilavinimo lygio.

FRA NUOMONĖ Nr. 2

Atsižvelgdamos į 2019 m. ES Tarybos išvada dėl Chartijos, ES valstybės narės turėtų apsprastyti, koks yra geriausias būdas visuomenei pateikti „suprantamą informaciją“ apie Chartijoje įtvirtintas pagrindines teises. Tokiu būdu taip pat būtų padedama nacionaliniams žmogaus teisių srities subjektams didinti informuotumą ir geriau įgyvendinti Chartiją.

Skatindama taikyti Chartiją ES turėtų padėti ES valstybėms narėms nuolat keisti informaciją apie praktiką ir patirtį, kad būtų užtikrintas geresnis informuotumas ir išsamesnės žinios apie Chartiją, ypač valstybėse narėse, kuriose, remiantis pagrindinių teisių tyrimu, informuotumo lygis yra žemesnis. Tai gali būti padaryta vykdant Tarybos Pagrindinių teisių, piliečių teisių ir laisvo asmenų judėjimo (FREMP) darbo grupės pareigą organizuoti metinį dialogą dėl Chartijos.

- ★ Kas antras žmogus (53 proc.) yra girdėjęs apie Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją. Mažiau žmonių yra girdėję apie Chartiją nei apie Europos žmogaus teisių konvenciją ir Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją.

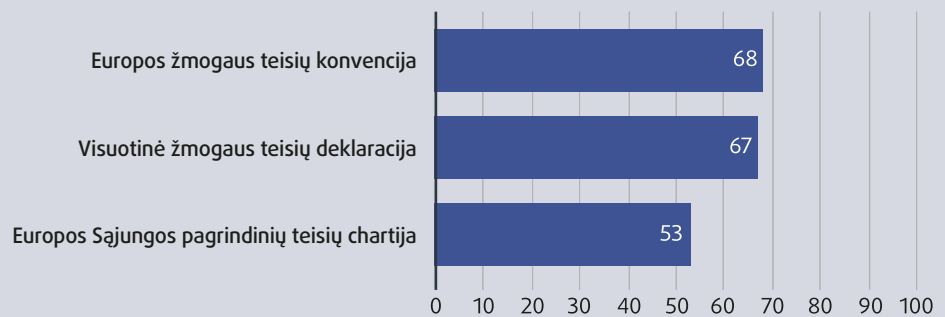
Tokio rezultato turbūt galima buvo tikėtis, atsižvelgiant į tai, kad Europos žmogaus teisių konvencijai jau daugiau kaip septyniasdešimt metų, o prieš dvidešimt metų priimta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija yra palyginti „jauna“. Vis dėlto iš duomenų matyti, kad žmonių informuotumo apie Chartiją ir apie EŽTK skirtumas mažiausias tose šalyse, kurios prie Europos Tarybos prisijungė paskutiniame XX a. dešimtmetyje ir kuriose EŽTK buvo taikoma trumpiau.

- ★ Mažiau išsilavinę žmonės rečiau yra girdėję apie bet kurį iš trijų tarptautinių žmogaus teisių dokumentų – Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, Europos žmogaus teisių konvenciją ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, apie kuriuos jų buvo klausta atliekant tyrimą.
- ★ Tarp su mažesniu informuotumu apie žmogaus teisių dokumentus, apie kuriuos teirautasi, susijusių socialinių ir demografinių ypatybių yra ne tik žmonių išsilavinimas, bet ir sunkumai pragyventi iš dabartinių namų ūkio pajamų, vyresnis amžius (vyresni nei 65 metų amžiaus asmenys) ir nedarbas arba buvimas pensijoje.

Chartija yra vienas iš šiuolaikiškiausių ir išsamiausių teisiškai privalomų žmogaus teisių dokumentų. Jos teisinė galia yra tokia pati, kaip ir Europos Sąjungos sutarčių. Pagal Chartijos 51 straipsnį reikalaujama, kad tais atvejais, kai ES valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, jos gerbtų teises, laikytųsi principų ir taikytų Chartijos nuostatas. **2019 m. ES Tarybos išvadose dėl Chartijos** valstybės narės raginamos dėti daugiau pastangų didinant pagrindinių žmogaus teisių srities subjektų informuotumą ir mokymą Chartijos klausimais ir kartu pripažįstamas FRA vaidmuo šiuo požiūriu. Tarybos išvadose taip pat pažymėta, kad svarbu „plačiau visuomenei“ teikti suprantamą informaciją apie Chartijoje įtvirtintas teises.

2 PAV. INFORMUOTUMAS APIE ŽMOGAUS TEISIŲ DOKUMENTUS (EU-27, PROC.)

►
Pastaba.
Iš visų respondentų EU-27, kurie buvo paprašyti užpildyti tyrimo skirsinį „Informuotumas apie teises ir atsakomybę“ (n = 24,354); svertiniai rezultatai.

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

NUOMONĖS APIE DEMOKRATINĖS VISUOMENĖS VEIKIMĄ IR POLITINĮ DALYVAVIMĄ

Įvairūs demokratinės visuomenės veikimo aspektai, apie kuriuos teirautasi atliekant tyrimą, jaunimui yra mažiau svarbūs nei vyresnio amžiaus žmonėms.

FRA NUOMONĖ Nr. 3

Siekdamos paskatinti jaunimą įsitraukti į demokratinės visuomenės veikimą – tai vienas pagrindinių naudojamasi pagrindinėmis teisėmis veiksnių – Europos Komisija ir valstybės narės, įgyvendindamos 2019–2027 m. **ES jaunimo strategiją** turėtų atsižvelgti į tyrimo rezultatus, iš kurių matyti, kad 16–29 metų amžiaus asmenims pagrindiniai demokratijos aspektai yra mažiau svarbūs. Pagal šią strategiją ES lygmeniu, be kita ko, reikia „aktyvinti jaunimo dalyvavimą demokratiame gyvenime, įskaitant prieigą prie patikimų šaltinių patvirtintos kokybiškos informacijos, ir skatinti jaunimą dalyvauti Europos ir kituose rinkimuose“. Svarbu, kad jaunimas būtų tiesiogiai įsitraukęs į šį procesą.

ES ir jos valstybės narės turėtų įvertinti kintančius jaunimo dalyvavimo politiniame gyvenime modelius ir ieškoti naujų būdų veiksmingai bendrauti ir komunikuoti su jaunimu visoje Europoje.

- ★ 86 proc. žmonių mano, kad laisvi ir sąžiningi rinkimai yra labai svarbūs demokratijai. Apskritai, ne mažiau kaip trys iš penkių žmonių mano, kad visi šeši demokratijos aspektai, apie kuriuos teirautasi atliekant tyrimą, yra labai svarbūs. Rezultatai svyruoja nuo 60 iki 86 proc., priklausomai nuo aspekto, apie kurį teirautasi. (Tikslių pateiktų klausimų sąrašą žr. langelyje)
- ★ 16–29 metų amžiaus jaunimui šeši demokratijos aspektai, apie kuriuos teirautasi atliekant tyrimą, yra nuolat mažiau svarbūs nei vyresnio amžiaus žmonėms. Pavyzdžiui, tokie klausimai, kaip opozicijos partijų laisvė kritikuoti vyriausybę jaunimui (58 proc.) yra mažiau svarbūs nei vyresnio amžiaus asmenims (70 proc. 54–64 metų amžiaus žmonių ir 69 proc. 65 metų amžiaus arba vyresnių žmonių).
- ★ Pagal Sutarties dėl ES veikimo 165 straipsnį reikalaujama, kad Sąjunga imtųsi veiksmų skatinti jaunimą dalyvauti Europos demokratiame gyvenime. 2019–2027 m. ES jaunimo strategija, ES jaunimo politikos bendradarbiavimo programa skatinamas jaunimo dalyvavimas demokratiame gyvenime ir kartu remiamas jų dalyvavimas socialinėje ir pilietinėje veikloje. Be to, **2020 m. sausio 15 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl Europos Parlamento pozicijos dėl konferencijos dėl Europos ateities** laikomasi nuomonės, kad labai svarbu užtikrinti jaunimo dalyvavimą, nes tai bus esminis ilgalaikio Konferencijos poveikio aspektas, ir prašoma šiame kontekste organizuoti konkrečius jaunimo renginius.

Ko buvo klausama tyrimo metu?

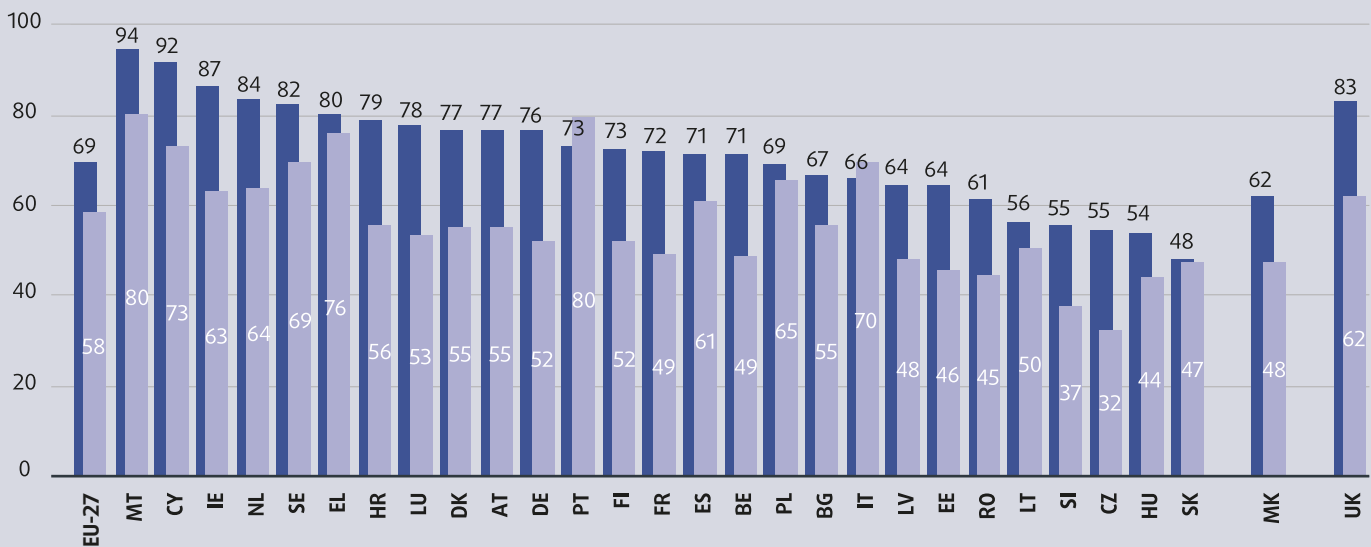
Jūsų nuomone, kiek toliau norodyti dalykai svarbūs demokratijai?

- Kad rinkimai būtų laisvi ir sąžiningi
- Kad rinkėjai diskutuotų politinėmis temomis su kitais žmonėmis prieš apsisprenddami, už ką balsuoti
- Kad opozicijos partijos galėtų kritikuoti vyriausybę
- Kad vyriausybė nedarytų įtakos žiniasklaidai
- Kad mažumų grupių teisės būtų apsaugotos

- Kad dėl svarbiausių politinių klausimų tiesiogiai balsuodami referendumuose piliečiai galėtų priimti galutinį sprendimą tokiais klausimais

Respondentai galėjo kiekvienu aspektu atsakyti pasirinkdami skaičių nuo „1 – visiškai nesvarbu“ iki „7 – nepaprastai svarbu“. Be to, respondentams, kurie nepasirinko nė vieno iš šių atsakymų, buvo suteikta galimybė atsakyti „nenoriu atskleisti savo nuomonės“ arba „nežinau“.

3 PAV. OPOZICIJOS PARTIJŲ LAISVĖ KRITIKUOTI VYRIAUSYBĘ YRA LABAI SVARBI. 16–29 METŲ AMŽIAUS IR 65 METŲ AMŽIAUS IR VYRESNIŲ RESPONDENTŲ DALIS PAGAL ŠALIS (%)^{a,b}

Pastabos.

^a Iš visų respondentų EU-27, Jungtinėje Karalystėje ir Šiaurės Makedonijoje, kurie buvo paprašyti užpildyti tyrimo skirsnį „Informuotumas apie teises ir atsakomybę“ (n = 26,045); svertiniai rezultatai.

^b Respondentai galėjo kiekvienu aspektu atsakyti pasirinkdami skaičių nuo „1 – visiškai nesvarbu“ iki „7 – nepaprastai svarbu“. Be to, respondentams, kurie nepasirinko nė vieno iš šių atsakymų, buvo suteikta galimybė atsakyti „nenoriu atskleisti savo nuomonės“ arba „nežinau“. Pirmiau pateikti rezultatai grindžiami respondentų, pasirinkusių 6 arba 7 septynių balų skalėje, atsakymais.

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

Žmonės tiki demokratijos principais, tačiau pernelyg daug žmonių jaučiasi įprastos politikos ir politikų „palikti nuošalyje“.

FRA NUOMONĖ Nr. 4

Siekiant aktyvesnio politinio dalyvavimo ES, reikia bendrų pastangų, kad būtų imtasi veiksmų dėl tyrimo išvados, kad dauguma žmonių mano, jog „įprastinėms partijoms ir politikams nerūpi tokie žmonės kaip aš“, kuri taip pat matoma išvadoje, kad žmonės mano, jog jie turi mažiau galimybių įsidarbinti, jeigu jie nepriklauso valdžioje esančiai politinei partijai. ES ir valstybės narės ypatingą dėmesį turi skirti toms visuomenės grupėms, kurios jaučiasi labiausiai nutolusios nuo demokratinės procesų, pavyzdžiui, žmonėms, kurie sunkiai pragyvena iš dabartinių savo pajamų.

„Piliečių dialogai“ ir susijusios konsultacijos yra ES įtvirtinta dalyvavimo priemonė, kuria norima pasiekti įvairias visuomenės grupes ir išsiaiškinti jų nuomonę dėl svarbių politikos klausimų. Vis dėlto šias priemones reikia iš esmės persvarstyti, kad būtų galima sužinoti nuomonę tų, kurie ekonominiu požiūriu yra nepalankioje padėtyje, ir sistemingai su jais bendradarbiauti.

ES ir valstybių narių lygmeniu turi būti remiama dinamiška pilietinė visuomenė, taip pat savaraiškos laisvės grindžiama nepriklausoma, pliuralistinė ir atsakinga žiniasklaida, atsižvelgiant į jų vaidmenį skatinant demokratinį dalyvavimą kaip pagrindinių teisių apsaugos priemonę.

- ★ Dauguma (60 proc.) ES gyventojų pritaria arba visiškai pritaria nuomonei, kad pagrindinėms partijoms ir politikams jie nerūpi.
- ★ Žmonės, kurie sunkiai pragyvena iš savo namų ūkio pajamų, kurie įgiję ne aukštesnį kaip pagrindinį išsilavinimą, taip pat tie, kurie užsiimdami įprasta veikla kenčia dėl itin didelių ilgalaikių apribojimų (dėl negalios ar ilgalaikių sveikatos problemų), dažniau mano, kad „įprastinėms partijoms ir politikams nerūpi tokie žmonės kaip aš“. Pavyzdžiui, šiam teiginiui pritaria 73 proc. žmonių, kuriems sunku arba labai sunku pragyventi iš savo dabartinių namų ūkio pajamų. Palyginimui: taip mano 45 proc. iš tų, kurie pragyvena lengvai arba labai lengvai.
- ★ 63 proc. mano, kad žmonės turi geresnes galimybes įsidarbinti, jeigu jie priklauso valdžioje esančiai politinei partijai. Iš rezultatų matyti, kad ES valstybėse narėse labai skiriasi tikėjimo tokiu teiginiu mastas. Visų pirma taip dažniau mano žmonės, kuriems sunku pragyventi.

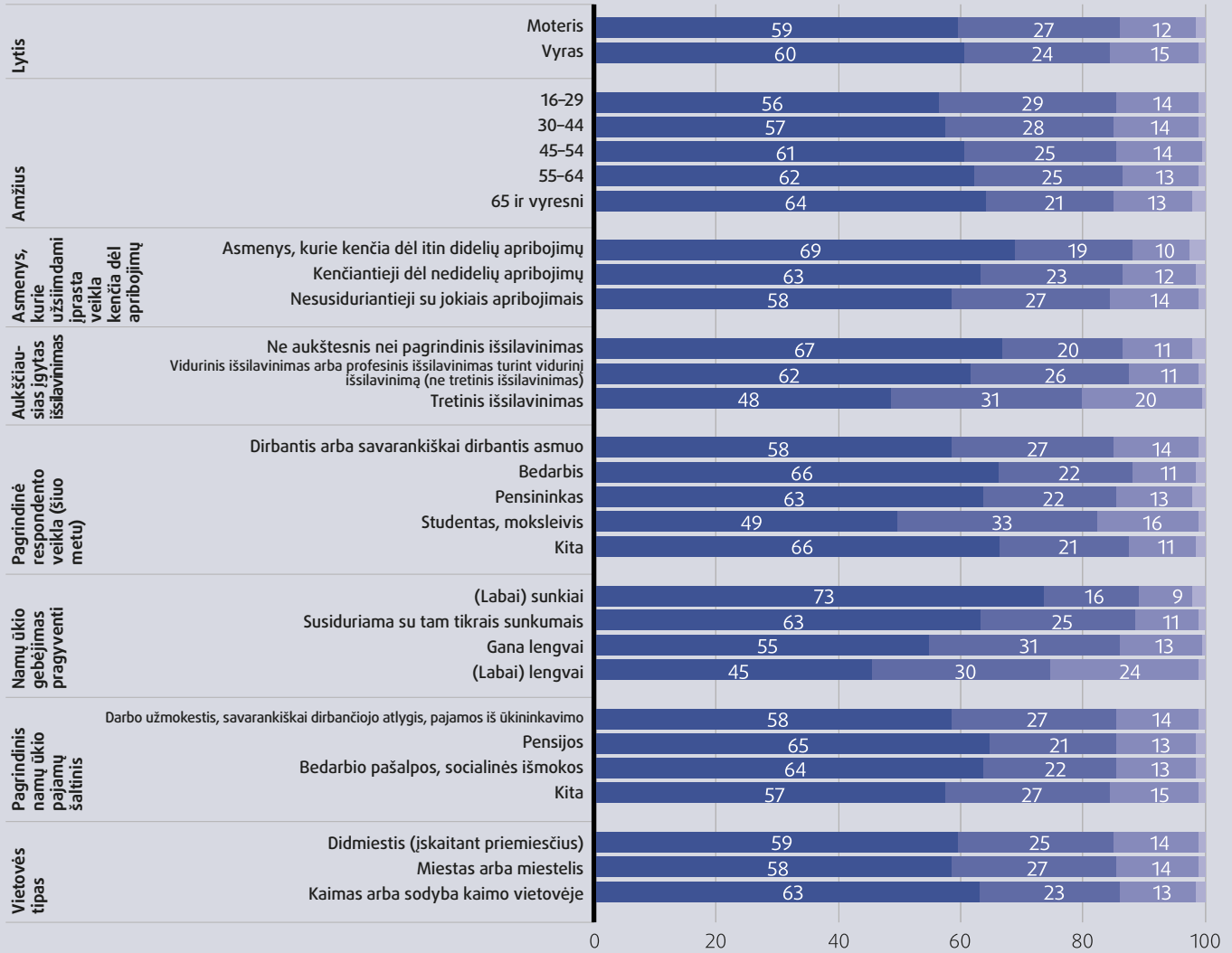
Šalia žmogaus teisių ir teisinės valstybės principo demokratija yra vienas iš trijų ramsčių, įtvirtinančių Europos Sąjungą, ir visi trys ramsčiai yra pagrindinės Sąjungos vertybės, kaip nurodyta Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje. Valdžių atskyrimas, politinės laisvės, skaidrumas ir atskaitingumas yra tarptautiniu mastu pripažinti tvirtai sukurtos ir gerai veikiančios demokratijos principai. Žmogaus teisės, arba pagrindinės teisės, kaip jos vadinamos ES viduje, yra esminis gero ES demokratinės visuomenės veikimo veiksnys.

ES programa „Europa piliečiams“, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas piliečių pilietiniam ir demokratiniam dalyvavimui ES lygmeniu, yra svarbi ES priemonių rinkinio, skirto demokratiniam aktyvumui skatinti, dalis. **Konferencija dėl Europos ateities** yra svarbus Europos masto demokratinis procesas, kuriuo siekiama veiksmingiau bendrauti su ES piliečiais. Tai dar vienas mechanizmas, kuriuo ES bando bendrauti su piliečiais demokratinės procesų klausimu, kuris atitinka Chartijoje išdėstytus principus, susijusius su tokiomis piliečių teisėmis kaip teisė balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose (39 straipsnis) ir teisė balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose (40 straipsnis).

„Žmogaus teisės gerbiamos tada, kai jis turi politinių ryšių. Paprastas žmogus yra neapsaugotas.“

(Vyresnė nei 65 metų amžiaus tyrimo respondentė, Ispanija)

4 PAV. NUOMONĖ DĖL TEIGINIO „IPRASTINĖMS PARTIJOMS IR POLITIKAMS NERŪPI TOKIE ŽMONĖS KAIP AŠ“ PAGAL SOCIALINES IR DEMOGRAFINES YPATYBES (EU-27, PROC.)^{a,b}

Pastabos.

^a Iš visų respondentų EU-27, kurie buvo paprašyti užpildyti tyrimo skirsinį „Informuotumas apie teises ir atsakomybę“ (n = 24,354); svertiniai rezultatai.

^b Išsamią informaciją apie analizėje naudotus socialinius ir demografinius kintamuosius žr. pagrindinės ataskaitos I priede.

- Visiškai pritariu arba esu linkęs pritari
- Visiškai nepritariu arba esu linkęs nepritarti
- Neišreiškiu nuomonės
- Nežinau arba nenoriu atskleisti savo nuomonės

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

Ketvirtadalis žmonių mano, kad teismai nėra nepriklausomi, o kas penktas mano, kad NVO ir labdaros organizacijos niekada negali veikti visiškai nebijodamos vyriausybės.

FRA NUOMONĖ Nr. 5

Nustatyta, kad šiek tiek daugiau nei kas ketvirtas ES pilietis mano – kai kuriose valstybėse taip mano kas antras žmogus, – jog jų šalyje teismai yra nepriklausomi nuo vyriausybės įtakos, – tai rodo, jog reikia imtis konkrečių priemonių, siekiant padidinti visuomenės pasitikėjimą teismų nepriklausomumu. Nesant tokio pasitikėjimo, pažeidžiami pagrindiniai demokratijos principai ir pagrindinės teisės, pavyzdžiui, teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą, taip pat teisė į lygybę ir gerą administravimą.

Atsižvelgiant į tai, kad, remiantis tyrimo rezultatais, kas penktas žmogus mano, jog NVO ir labdaros organizacijos niekada negali veikti visiškai nebijodamos vyriausybės, itin svarbu, kad valstybės narės saugotų pilietinės visuomenės veikėjų laisves ir teises.

ES ir valstybės narės turėtų sistemingai rinkti nepriklausomus ir patikimus duomenis dėl visuomenės nuomonės apie teismų nepriklausomumą, taip pat apie NVO ir labdaros organizacijų gebėjimą veikti nepriklausomai nuo vyriausybės įtakos. Tai bus papildomas faktinis pagrindas Komisijai ir kitoms ES institucijoms bei valstybėms narėms imtis tolesnių veiksmų. Tokiais duomenimis taip pat gali būti grindžiamos svarbios priemonės, pavyzdžiui, Komisijos atliekamas teisinės valstybės principo taikymo valstybėse narėse metinis vertinimas.

- ★ Kas ketvirtas (27 proc.) ES gyventojas mano, kad jų šalyje teismai „niekada“ nėra arba „retai“ kada yra nepriklausomi nuo vyriausybės įtakos. Rezultatai svyruoja nuo 47 proc. Kroatijoje iki 11 proc. Danijoje ir Suomijoje.
- ★ 37 proc. ES gyventojų mano, kad NVO ir labdaros organizacijos beveik visada arba visada gali veikti nebijodamos vyriausybės. 34 proc. mano, kad taip yra dalį laiko. Kas penktas (21 proc.) mano, kad taip nėra niekada arba tai retai įmanoma.

Vadovaujantis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu (teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą), nepriklausomi teismai būtini siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę pagrindinių teisių apsaugą. Veiksminga teismine gynyba, kuri yra pagrindinė teisė ir bendrasis ES teisės principas, konkrečiai įgyvendinamas teisinės valstybės principas, kaip savo jurisprudencijoje, suformuotoje ES sutarties 19 straipsnio 1 dalies pagrindu, pavyzdžiui, byloje C-64/16, **Associação Sindical dos Juízes Portugueses** (2018 m. vasario 27 d. sprendimo 32 punktą), nurodė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

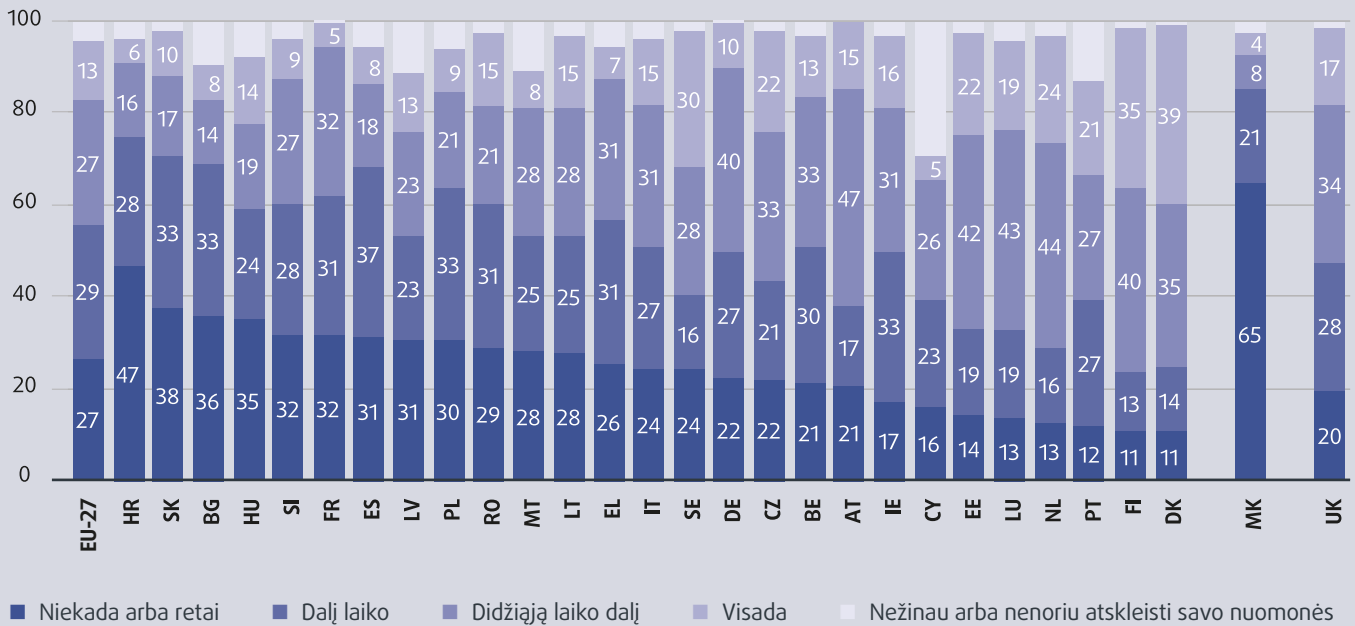
Kaip pažymėta 2019 m. liepos mėn. paskelbtame Komisijos komunikate „Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje“, demokratija taip pat negali klestėti be aktyvios pilietinės visuomenės. Atsižvelgiant į tai, Chartijoje įtvirtinta susirinkimų ir asociacijų laisvė (12 straipsnis) ir saviraiškos ir informacijos laisvė (11 straipsnis). Jos taikomos ES valstybėms narėms tais atvejais, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę, ir yra itin svarbios dėl to, kad taikytinos ES pilietinės visuomenės organizacijoms.

„Kad būtum paskirtas teisėju, visų pirma turi turėti ryšių, taigi įtakos pradžia yra dar šiame etape.“

(45–54 metų amžiaus tikslinės grupės dalyvė, Bulgarija)

5 PAV. NUOMONĖ DĖL GALIMYBĖS TEISMUI DIRBTI NEPRIKLAUSOMAI NUO VYRIAUSYBĖS ĮTAKOS PAGAL ŠALIS (PROC.)^{a,b}

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

Pastabos.

- ^a Iš visų respondentų EU-27, Jungtinėje Karalystėje ir Šiaurės Makedonijoje, kurie buvo paprašyti užpildyti tyrimo skirsnį „Informuotumas apie teises ir atsakomybę“ (n = 26,045); svertiniai rezultatai.
- ^b Atliekant tyrimą pateikti šie galimi atsakymai: „Niekada“, „Retai“, „Dalį laiko“, „Didžiąją laiko dalį“, „Visada“, „Nenoriu atskleisti savo nuomonės“ ir „Nežinau“. Paveiksle kai kurios pradinės atsakymų kategorijos buvo sujungtos, kaip nurodyta kategorijų žymenyse.

GERAS ADMINISTRAVIMAS IR KORUPCIJA VALSTYBĖS TARNYBOJE

Tie, kuriems labiausiai reikalingos kokybiškos viešojo administravimo institucijų paslaugos, pavyzdžiui, ilgalaikių sveikatos problemų turintys asmenys, nurodo patiriantys ypatingų sunkumų.

FRA NUOMONĖ Nr. 6

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad informacija apie žmonių teises, susijusias su viešosiomis paslaugomis, būtų pateikiama laiku ir būtų visiems prieinama. Ypatingą dėmesį jos turėtų skirti grupėms, kurioms tokių paslaugų gali labiausiai reikėti, pavyzdžiui, ilgalaikių sveikatos problemų turintiems asmenims arba neįgaliesiems, įskaitant vyresnio amžiaus asmenis.

- ★ Kalbėdami apie problemas bendraujant su viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijomis žmonės dažniausiai nurodo, kad jų klausimas buvo sprendžiamas ilgai ir kad jiems buvo sunku rasti reikiamą informaciją.
- ★ Žmonėms, kurie užsiimdami įprasta veikla kenčia dėl ilgalaikių apribojimų (dėl negalios ar ilgalaikių sveikatos problemų), taip pat žemesnio išsilavinimo arba ribotus ekonominius išteklius turintiems asmenims sunkiau rasti informacijos apie viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijų teikiamas paslaugas.

- ★ Kas dešimtas (11 proc.) mano, kad viešojo administravimo institucijos juos vertino vienodai.

Pavyzdžiui, 17 proc. žmonių, kuriems sunku arba labai sunku pragyventi, mano, kad viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijos juos vertino nevienodai. Palyginimui: taip mano 8 proc. iš tų, kurie pragyvena lengvai arba labai lengvai.

- ★ Žmonės, kurie užsiimdami įprasta veikla kenčia dėl itin didelių ilgalaikių apribojimų (dėl negalios ar ilgalaikių sveikatos problemų), dažniau susiduria su sunkumais dėl viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijų teikiamų paslaugų – 54 proc., palyginti su 39 proc. tų, kurie nesusiduria su apribojimais. Taip pat tie, kurie sunkiai išgyvena iš savo namų ūkio pajamų, dažniau susiduria su tokiais sunkumais – 48 proc., palyginti su 39 proc. tų, kurie pragyvena pakankamai arba labai lengvai.

„Neįgalų vaiką auginančiai mamai didelį nerimą kelia tai, kad suteikiama tiek mažai pagalbos ir rekomendacijų dėl teisių, galimybių ir kt.“

(30-44 metų amžiaus grupės tyrimo respondentė, Danija)

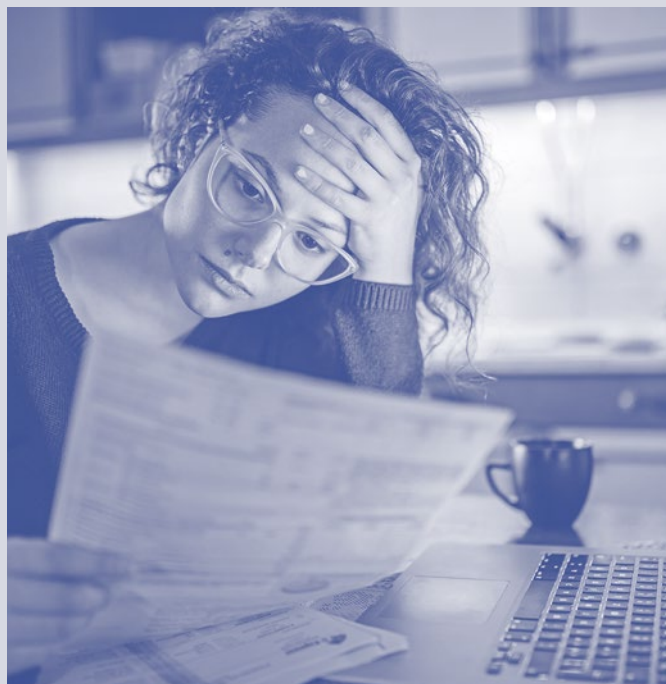
Vis dėlto aukštąjį išsilavinimą įgiję žmonės taip pat nurodo dažniau susiduriantys su sunkumais dėl viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijų teikiamų paslaugų, palyginti su tais, kurie įgiję ne aukštesnį kaip pagrindinį išsilavinimą. Toks rezultatas gali rodyti didesnius labiau išsilavinusių asmenų lūkesčius dėl paslaugų teikimo.

Chartijos 41 straipsnyje nurodyta teisė į gerą administravimą yra pagrindinė teisė, sudaranti sudėtinę ES teisinės sistemos dalį. Tai yra bendrasis ES teisės principas, todėl ji taip pat privaloma valstybėms narėms, įgyvendinančioms ES teisę. Bendrieji nacionaliniai įpareigojimai taip pat kyla iš Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK) ir atitinkamos Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos, visų pirma susijusios su gero valdymo sąvoka. Pagal šiuos minimalius reikalavimus kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad valdžios institucijos jo reikalus tvarkytų nešališkai, teisingai ir per kuo trumpesnę laiką. Kiti susiję aspektai apima skaidrumą ir informacijos prieinamumą, kurie yra būtini nacionalinių stabdžių ir atsvarų sistemos elementai.

Viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijų vaidmuo užtikrinant, kad informacija būtų prieinama ir lengvai suprantama – būtina paslauga įprastomis aplinkybėmis, – tampa itin svarbus išskirtinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, per 2020 m. koronaviruso (COVID-19) pandemiją.

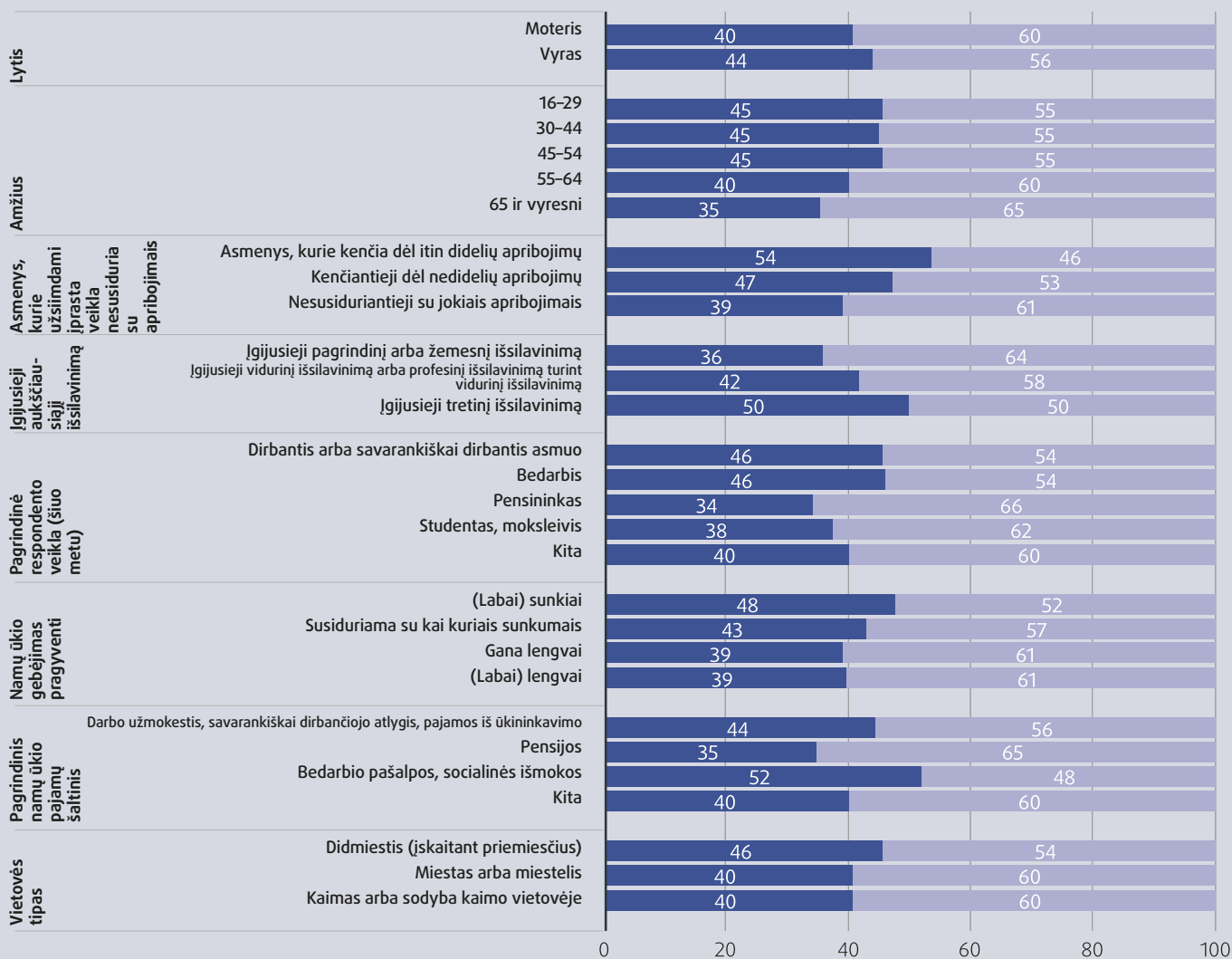
„Viešosios valdžios institucijos dirba per lėtai, kartais atsakymo į paklausimus reikia laukti ne vieną savaitę, o pateiktame atsakyme informacija pateikta taip chaotiškai, kad neįmanoma jos suprasti.“

(Vyresnis nei 65 metų amžiaus tyrimo respondentas, Vokietija)

6 PAV. PER PENKERIUS METUS IKI TYRIMO ATLIKIMO SUSIDŪRĖ SU VIENA AR DAUGIAU PROBLEMŲ BENDRAUJANT SU VIŠEJO ADMINISTRAVIMO / VIETOS VALDŽIOS INSTITUCIJOMIS, PAGAL SOCIALINES IR DEMOGRAFINES YPATYBES (EU-27, PROC.)^{a,b,c}

■ Taip ■ Ne

Pastabos.

- ^a Iš visų respondentų EU-27, kurie buvo paprašyti užpildyti tyrimo skirsnį „Kasdienė patirtis“ (n = 26,493); svertiniai rezultatai.
- ^b „Taip“ kategorija yra dalis žmonių, kurie susidūrė bent su viena iš šešių tyrime nurodytų problemų dėl viešojo administravimo ir vietos valdžios institucijų.
- ^c Išsamią informaciją apie analizėje naudotus socialinius ir demografinius kintamuosius žr. pagrindinės ataskaitos I priedą.

Šaltinis: FRA 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

Korupcijos problemos mastas valstybėse narėse skiriasi ir visų pirma ji kyla sveikatos priežiūros srityje. Pusė jaunimo nedidelį kyšininkavimą laiko priimtiniu.

- ★ Labai nedidelė dalis (4 proc.) ES gyventojų susidūrė su atveju, kai už atitinkamą paslaugą valstybės pareigūnas ar valstybės tarnautojas prašė arba tikėjosi atlygio, pavyzdžiui, dovanos ar aukos. Vis dėlto tam tikrose ES valstybėse narėse tokių gyventojų yra daugiau, o tam tikrose šalyse beveik kas penktas žmogus susiduria su tokia korupcijos forma.
- ★ Korupcija sveikatos priežiūros paslaugų srityje laikoma ypatinga problema. Vengrijoje, Slovakijoje, Kroatijoje ir Latvijoje daugiau kaip 60 proc. žmonių nurodo, kad norint gauti geresnį gydymą valstybinėse ligoninėse bent kartais reikia duoti dovaną ar kam nors kitaip atsilyginti.
- ★ Vis dėlto kas ketvirtas respondentas (24 proc.) mano, kad kartais arba visada būtų priimtina valstybės pareigūnui arba valstybės tarnautojui duoti dovaną, siekiant skubiais atvejais pagreitinti procesą. Daugiau kaip 50 proc. žmonių Slovakijoje, Čekijoje ir Kroatijoje bent kartais manytų, kad priimtina valstybės pareigūnui arba valstybės tarnautojui duoti dovaną arba atsilyginti, kad jie greičiau reaguotų į skubų prašymą. Palyginimui: Švedijoje, Maltoje, Suomijoje ir Portugalijoje taip manančių yra 20 proc. arba mažiau.
- ★ Visų pirma 48 proc. 16–29 metų amžiaus žmonių manytų, kad priimtina duoti dovaną arba atsilyginti, palyginti su mažiau nei 35 proc. kitų amžiaus grupių žmonių.

Korupcija daro poveikį pagal Chartiją, EŽTK ir kitus tarptautinius žmogaus teisių dokumentus suteiktoms teisėms. Visų pirma ja pažeidžiami lygybės ir diskriminacijos uždraudimo principai (Chartijos 20 ir 21 straipsniai). Priklausomai nuo sektoriaus – pradedant užimtumu ir baigiant sveikatos priežiūra – vėliau taip pat pažeidžiamos kitos teisės.

FRA NUOMONĖ Nr. 7

ES viešojo administravimo institucijos pačios turi pripažinti, kad platus korupcijos paplitimas arba tam tikras jos toleravimas yra susijęs su iš to kildinamu poveikiu pagrindinėms žmonių teisėms, pavyzdžiui, vienodoms sąlygoms naudotis valstybės paslaugomis, ir šią problemą spręsti. Tą galima padaryti visų pirma dėmesį sutelkiant į darbuotojus tam tikruose svarbiausiuose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros sektoriuje, kur korupcija plačiai paplitusi, taip pat į tam tikras visuomenės grupes, pavyzdžiui, jaunimą, kurios, atrodo, labiau toleruoja tam tikras kyšininkavimo formas, ir pabrėžiant, kad korupcija yra neteisėta, o žmonės turi teisę į gerą administravimą ir vienodas sąlygas šioje srityje.

Valstybėse narėse, kuriose, remiantis tyrimu, faktinis korupcijos paplitimo arba jos toleravimo mastas yra didesnis, valstybės institucijos – padedamos pilietinės visuomenės – turi dėti visas pastangas, kad šis mastas būtų sumažintas. Ši problema gali būti sprendžiama, be kita ko, užtikrinant, kad į siūlomas lėšų iš ES fondų, visų pirma Europos struktūrinių ir investicijų fondų, išmokėjimo sąlygas būtų įtraukta nuoroda į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnį dėl teisės į gerą administravimą. Atitinkamos ES institucijos, pavyzdžiui, Audito Rūmai ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF), turėtų sistemingai stebėti, kaip laikomasi šio reikalavimo.

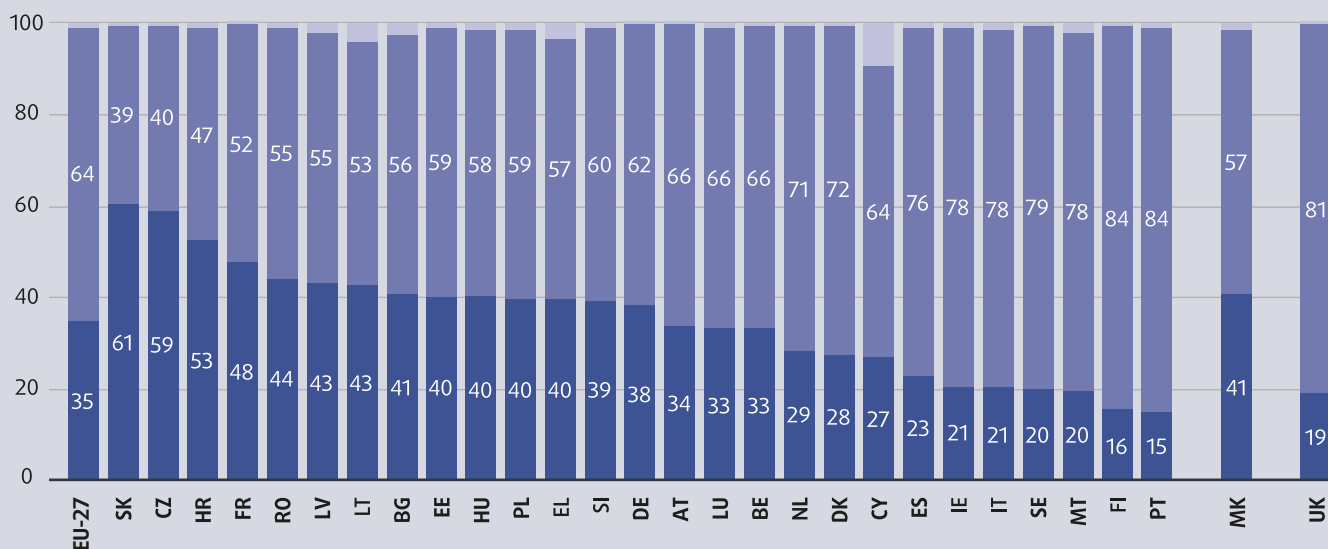
Atsižvelgiant į tai, kad korupcija yra didelė sisteminė kliūtis, trukdanti įgyvendinti pagrindines teises, ji turėtų tapti nuolat stebimu aspektu pagal Europos teisinės valstybės mechanizmą, remiantis patikimais ir palyginamais duomenimis. Tai galėtų padėti sustiprinti ES vaidmenį esamų kovos su korupcija institucijų, visų pirma Europos Tarybos Kovos su korupcija valstybių grupės (GRECO), atžvilgiu.

Praktikoje dažniausiai pažeidžiamos socialinės teisės. Korupcija sveikatos priežiūros sektoriuje pažeidžia kiekvieno asmens teisę į aukščiausio pasiekiamo lygio sveikatos priežiūrą (Chartijos 35 straipsnis). Švietimo sektoriuje grėsmė kyla teisei į mokslą (Chartijos 14 straipsnis). Kita vertus, korupcija teismų sektoriuje pažeidžia teisę į teisingą bylos nagrinėjimą ir veiksmingą teisinę gynybą (Chartijos 47 straipsnis), kurios nepaprastai svarbios siekiant užtikrinti visas kitas žmogaus teises ir užkirsti kelią nebaudžiamumui. Be to, nepriklausomų teismų nebuvimas skatina nepasitikėjimą viešojo sektoriaus institucijomis ir taip trukdo laikytis teisinės valstybės ir demokratijos principų.

„Valstybinėse ligoninėse gydytojai visada tikisi dovanos, kad tavimi geriau pasirūpintų.“

(16-29 metų amžiaus tyrimo respondentas, Kipras)

7 PAV. AR PRIIMTINA DUOTI DOVANĄ AR ATSILYGINTI VALSTYBĖS PAREIGŪNUI AR VALSTYBĖS TARNAUTOJUI, JEIGU IŠ JŲ KO NORS SKUBIAI REIKIA – NUOMONĖS PAGAL ŠALIS (PROC.)

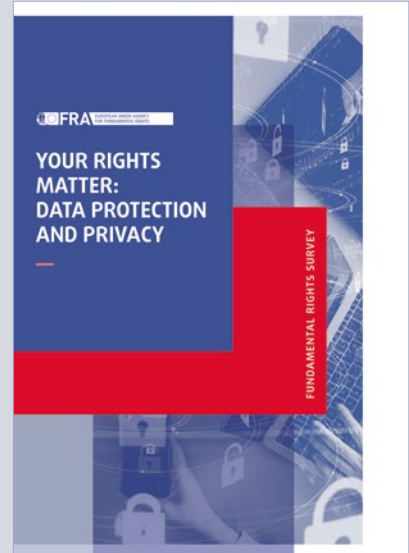
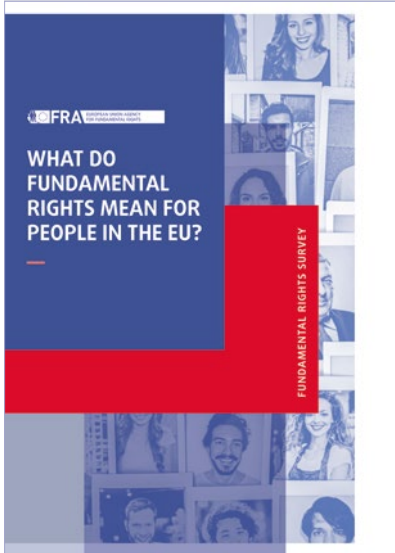
- Priimtina kartais arba visada
- Niekada nepriimtina
- Nežinau arba nenoriu atskleisti savo nuomonės

Šaltinis: A 2019 m. pagrindinių teisių tyrimas [Duomenų rinkimas bendradarbiaujant su CBS (NL), CTIE (LU) ir „Statistics Austria“ (AT)].

▲ Pastaba. iš visų respondentų EU-27, Jungtinėje Karalystėje ir Šiaurės Makedonijoje (n=34,948); svertiniai rezultatai.

Šioje santraukoje pateikiami pagrindiniai FRA pirmos ataskaitos apie pagrindinių teisių tyrimą rezultatai. FRA paskelbė kelis kitus leidinius, kuriuose pristatomi atitinkami tyrimo rezultatai. Juos galima rasti [FRA interneto svetainėje](#).

„JŪSŲ PAGRINDINIŲ TEISIŲ PROPAGAVIMAS IR APSAUGA VISOJE ES“

Šioje santraukoje pateikiamos pagrindinės FRA pirmos ataskaitos, grindžiamos pagrindinių teisių tyrimu, įžvalgos. Tyrimo metu iš maždaug 35 000 žmonių surinkti duomenys apie jų patirtį, suvokimą ir nuomonę tam tikrais klausimais, įvairiai susijusiais su žmogaus teisėmis.

Santraukoje daugiausia dėmesio skiriama rezultatams dėl respondentų nuomonės apie žmogaus – arba pagrindines – teises, dėl jų nuomonės ir suvokimo apie demokratinės visuomenės veikimą, kaip ramstį, kuriame žmogaus teisės gali klestėti, ir dėl jų nuomonės apie viešąsias tarnybas, kurioms tenka pareiga vykdyti žmogaus teisių srities teisės aktus ir saugoti žmonių teises, bei bendravimą su jomis.

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS

FRA – EUROPOS SAJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ AGENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austrija

Tel. +43 158030-0 – Faks. +43 158030-699

fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

twitter.com/EURightsAgency

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Europos Sąjungos
leidinių biuras